

Naturvernforbundet
Hordaland

#1 – 2025 • 49. årgang
Medlemsmagasin

NaturVest

Stortingsvalget 2025

Kraft og naturvern • Artsklubben • Sjømat i fjæren
Hordfast • Sotrasambandet • Cruise • Klima

Kan vi håpe på et miljøvalg?

Tekst: Tom Skauge

Før Stortingsvalget 2025 ser vi store bevegelser i velgernes partivalg. Interessen for sak har også endret seg. Flere undersøkelser mener forsvar og sikkerhet nå er viktigst for velgerne. Respons Analyse spurte i april for Aftenposten. «Forsvar og sikkerhet» er viktigst for 30% av de spurte. Deretter følger «økonomi og arbeidsliv» med 24 prosent og «sosiale forskjeller i samfunnet» med 22 prosent. For 21 prosent er helse viktigst.

Interessen for klima- og naturødeleggelser er i dag lavere enn på lenge. For oss i Naturvernforbundet er utfordringen entydig. Vi har aldri hverken globalt, nasjonalt eller lokalt sett så store ødeleggende fotavtrykk for miljøet. Vår jobb er å hente tilbake den politiske interessen for grønn politikk.

Naturvernforbundet har gjennomført en partiundesøkelse for Stortingsvalget 2025. Venstre, Miljøpartiet de Grønne, SV og Rødt kommer best ut i en undersøkelse. Dette er partier som ønsker å verne naturen, stanse letingen etter petroleum, lage plan for sluttfasen i norsk olje- og gassvirksomhet, satse på tog, ha solkraft på bygg og redusere forbruket.

To partier får gult lys: Ap

og KrF. Basert på partiene sine svar får Sp, Høyre og FrP rødt lys. Den gode nyheten fra Naturvernforbundet sin undersøkelse er at flere viktige miljøsaker har flertall i Stortinget:

- ✓ Holde Lofoten, Vesterålen og Senja fri for utvinning av olje og gass.
- ✓ Starte restaurering av minst 30 prosent av arealene med forringede økosystemer.
- ✓ Forbedre togtilbudet med flere togsett for langdistansetrafikk i Norge og bedre togforbindelse til kontinentet.
- ✓ Spare minst 10 terrawattimer (TWh) strøm i eksisterende bygg innen 2030.
- ✓ Sørge for utstrakt bygging av solkraft på bygg, infrastruktur og grå arealer.

Naturvernforbundet Hordaland gjennomfører en undersøkelse om hva kandidatene fra Hordaland vil bruke sin makt i Stortinget til å gjennomføre. Resultatene blir publisert på våre nettsider.

I artikkelen om valget i Hordaland side 6 kan du se nærmere på hvilke saker vi utfordrer Hordalandsbenken på.

NaturVest er medlemsbladet til Naturvernforbundet Hordaland som gis ut to ganger i året.

Naturvernforbundet jobber for å ta vare på naturen gjennom å engasjere oss i store og små saker, bygge allianser, fremme kunnskap og foreslå løsninger. Vi er 43 000 medlemmer med over 100 lokallag og fylkeslag i alle fylker, og hovedkontor i Oslo.

Styreleder

Tom Skauge

Fylkessekretær

Pål Fidjestøl

Redaktør

Mona Maria Løberg

Bidragssytere

Gabriel Fliflet
Helene Ødven
Ingvild Sundal Joys
Jan Nordstrøm
Jeanette Tennebekk
Lene Kristin Hansen
Mona Maria Løberg
Pål Fidjestøl
Roald Kvamme
Synnøve Kvamme
Tom Skauge
William Helland-Hansen
Øystein Økland

Annonseansvarlig

Sverre A. Stakkestad
sverre@gmk.as
Tlf. : 55 10 10 97

Layout

Mona Maria Løberg
mm@naturvernforbundet.no

Trykk

Aksell

Opplag

3050

Framsider

Hereiane i Hardanger. Det særegne fjellandskapet stuper ned i Hardangerfjorden. Det ble heldigvis ikke noe av Nord-Europas største pukkverk. Foto: Mona Maria Løberg

NaturVest

v/Naturvernforbundet Hordaland,
Tverrgaten 4-6, 5017 Bergen

Tlf. 55 30 06 60
naturvest@naturvernforbundet.no
naturvernforbundet.no/hordaland

NaturVest oppfyller miljøkrav til papir, trykkfarge og trykkeprosess.

Papir: Multioffset 140g, et Svanemerket papir.

Innhold

- 2 Leder
- 3 Kortnytt
- 6 Makt eller avmakt?
- 11 Intervju med biolog Vigdis Vandvik
- 14 Naturvern og kraftutbygging
- 16 Fra arkivet: Hereiane og pukkverkplanene
- 17 Plakat: Humler i hagen
- 20 Hordfast
- 22 Sotrasambandet – var dette nødvendig?
- 24 Naturverneren: Silke Becker
- 26 Cruisehavn, deponi og kraftlinje
- 29 Artsklubben
- 31 Minneord: Honoria Bjerknes Hamre
- 32 Sjømat i fjæren
- 36 Baksiden

Naturvernhelga. Vi arrangerte nok en naturvernhelg i Hardanger for våre medlemmer. Det ble en inspirerende og sosial helg med foredrag, turer, fjordbading og god mat. Takk for gode samtaler om vassdrag, fjell, klima og naturrestaurering! Foto: Mona Maria Løberg

Kortnytt

Vannkraftkontroll

I februar 2025 avslørte NRK at det knapt tas kontroll av eksisterende vannkraftverk i Norge. Bare 3 promille sjekkes hvert år. Det betyr at et vannkraftverk kan regne med å få besøk av NVE hvert 300. år! Og dette til tross

for at de har funnet flere groteske regelbrudd. Et minimum av vann skal slippes gjennom, for å sikre at dyre- og plantelivet ikke dør ut, men mange steder er vannutløpet rett og slett sperret igjen.

Vi har derfor tatt initiativ til å samle inn informasjon om vassdragene som er tilknyttet kraftverk.

I et skjema på nettsiden vår kan du melde inn det du har observert.

Det anbefales å lese seg opp på informasjonen på nettsiden vår, før man går ut på tur.

Det er også mulig å gjøre slike turer til Naturglede-turer, altså åpne arrangementer for alle. Man kan f.eks fortelle om livet i og ved elva, mens man undersøker vannkraftverket. Hvis noen ønsker å arrangere en slik tur, ta kontakt med Mona på mm@naturvernforbundet.no. Aktivitetskostnader dekkes.

Les mer på naturvernforbundet.no/hordaland/vannkraftkontroll

Illustrasjon: Adele Jaunn

Bli med på Stå opp kampanjen!

Lørdag 30. august samles hele Norge for å markere støtte til klima og natur. Sammen skal vi sette klima og natur på dagorden før årets stortingsvalg. Vi ønsker oss masse aktivitet og sprell.

Vekkerklokke-aksjon

Ta et bilde av en vekkerklokke i et naturområde du ønsker å ta vare på. Vekkerklokken symboliserer at tiden er inne for å ta vare på naturen, og for å stemme på klima og natur! Del bildet på sosiale medier med emneknaggen #Jegståropp

Gå for naturen

Gå en tur til et naturområde du vil ta vare på og ta med en vekkerklokke og noen plakater. Ta et bilde og del i sosiale medier med emneknaggen #Jegståropp
Tips: Hva med å invitere med lokalavisen på tur?

Fantasiaen setter grenser. Poenget er å skape oppmerksomhet rundt valget og våre viktige naturvernsaker!

Norske hagers historie

Samfunnsendringene har også påvirket norske hager. Produksjonshager med bærbusker og frukttrær, er erstattet med kortklippede plener og hager som krever mer enn de gir. Norske hager utgjør et stort areal samlet, og hvordan de skjøttes har stor betydning. Norske hagers historie fra 1750–2020 utforskes i forskningsprosjektet Gardening the Globe. Det har blitt laget en film som du kan se gratis:

Hvem er best og verst på naturvern?

Naturkampen er et verktøy som viser en oversikt over hvordan fylker og kommuner tar vare på naturen. Her er det samlet tilgjengelig naturdata om kommunene. Se rangeringen og finn ut hvordan din kommune scorer:
naturkampen.sabima.no/

SPLEIS

Støtt videre kamp mot Hordfast!

Vi er overveldet over hvor mange som har støttet spleisen vår, som skal gå til videre kamp mot Hordfast! I skrivende stund har 85 573 kr. blitt gitt til arbeidet, og mange har gitt oss støttende ord! Tusen takk!

spleis.no/431817

Hvilke saker er på høring nå?

Høringsradaren er en oversikt over aktuelle saker som påvirker natur og friluftsliv. Se hva som planlegges i din kommune:

Velkommen til en unik opplevelse på solsiden av Hardangerfjorden.

I tretopphytten kan du spise frokost med fugler og ekorn på terrassen. Passer perfekt for to voksne.

Bruk rabattkode NATURVERN innen 15. august og få en flott velkomstgave, og Naturvernforbundet får 500 i støtte pr natt dere bestiller.

Hardanger Fjordtun
Treetop & Fjord Panorama Cabins
www.hardangerfjordtun.no

Hils på Bergens mest sjarmerende innbyggere

(Se opp for vannsprut)

På Akvariet kan du hilse på lekne sjøløver, luskende krokodiller, glitrende fisk og søte pingviner. – Perfekt for en minneverdig dag med hele familien!

Ekte dyr.
Ekte opplevelser.

Akvariet.no

Akvariet
i Bergen

Foto: Peter Mydske / Stortinget

Makt eller avmakt?

Stemmer teller – ressurser avgjør.

Tekst: Tom Skauge

En av Vestlandets og Norges mest innflytelsesrike samfunnsforskere om valg og demokrati, var Stein Rokkan. Han formulerte en enkel oppsummering av hva som gir makt i Norge: Stemmer teller, men ressurser avgjør.

For oss frivillige som arbeider for å forsvare natur og klima, ser maktforholdene ut som en fotballbane som ikke er i vater. Den har bratt nedoverbakke til ett av målene, der naturvernere står i mål. Det er mulig å skåre mål på toppen av banen, men det er vanskelig. Ballen ruller lettere inn

nederst. Asymmetri i ressurser for å påvirke beslutningsprosesser er i mange saker stor.

Oljeklima

Når oljelobbyen får tillatelse til ny leting etter gass og olje, samtidig som de får gode skatteordninger, er det vanskelig å stoppe de verste aktørene som bidrar til klimaødeleggelser. Forskere ved Stanford-universitetet har beregnet kostnaden av Equinor sine utslipp. De kommer fram til en sum på 2261 milliarder kroner.

I Norge er det rimelig å hevde

at Equinor i all hovedsak har gitt opp å bli et grønt energiselskap. Sylvi Listhaug har fått med seg et flertall på Stortinget: Drill, Baby, drill. Hensynet til arbeidsplasser, inntekter til statskassen og profitt for oljeselskapene trumfer alle bekymringer om naturens tålegrense.

Verdifull natur

FNs klima- og naturmål blir neppe nådd. Norge er en europeisk sinke i arbeidet med å redusere klimagassutslipp vi har forpliktet oss til i Paris-avtalen.

Norge har sammen med 195 land inngått en forpliktende Naturavtale. Den legger til grunn at verden må bevare 30% natur på land og i sjø. 30% av ødelagt natur må bli tilbakeført. Måloppnåelse må finne sted innen 2030. Samtidig blir verdifull natur spist opp bit-for-bit.

Kommunenatur

Befolkningsgrunnlag, arbeidsplasser og virksomhetsutvikling veier tungt både i by og land. Kommunepolitikere vedtar i høyt tempo reguleringsplaner, kommunedelplaner og overordnede arealplaner som ødelegger verdifull natur. De fleste inngrep er irreversible for kommende generasjoner.

NRK har med sin gravejournalistikk identifisert 44 000 naturinngrep i Norge de siste 5 årene¹. De fleste av de

100 største inngrepene hadde mangelfull saksbehandling for naturinteressene. Den siste rapporten presentert i NRK, utført av Norkart på oppdrag fra miljøorganisasjonene Sabima og WWF, viser at vedtatt *planreserve* i norske kommuner er på mer enn 2,5 milliarder kvadratmeter natur. Dette er bare til bolig, hytter og næring². Vi har mye naturødeleggelse i vente om ikke Stortinget stiller strengere krav til å vaske gamle vedtatte, men ikke iverksette planer.

Stortinget med grå-grå allianser

Det er lett å bli deprimert over en verden der krig har tatt over som politiske verktøy. Respekten for menneskeliv og folkeretten er svak. Klimatiltak og natur blir også ofret. Da vi i Naturvernforbundet Hordaland deltok i 1. mai-prosesjonen i Bergen med en

miljøseksjon samlet vi mellom 50 og 100 naturvernere. Mer enn 500 gikk bak andre paroler, særlig protester mot folkemord.

Ved Stortingsvalget 2025 ser det i skrivende stund ut til at trygghet, forsvar og opprustning tar mest oppmerksomhet hos velgerne. Klima og natur blir knapt nevnt som viktige saker.

Stortingsflertallet svikter

De siste årene har vi fått flere dårlige vedtak fra vår nasjonalforsamling. Planen for å iverksette Norges forpliktelser i Naturavtalen ble svært begrenset. Høyre stemte for noen få forbedringsforslag. Naturvernorganisasjonene hadde foreslått 133 forbedringer. Ingen fikk flertall.

Det viktige vassdragsvernet for våre siste uberørte innsjøer og elver ble fjernet med stemmene fra FrP, Sp og AP i vår.

1: NRK (4.01.2025) *Naturen vi ofret med øynene lukket*. <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/nrk-avslorer-hvordan-norges-100-storste-naturinngrep-ble-til-naturen-vi-ofret-med-oynene-lukket-1.17168283>

2: NRK (12.04.2025) *En planlagt naturkatastrofe*. <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/en-planlagt-naturkatastrofe-her-er-kommunenes-storstilte-planer-for-a-bygge-ned-natur-i-fremtiden-1.17205278>

SKJEVT MAKTFORHOLD. Det er mulig å vinne naturvernsaker, men det er en stor asymmetri i ressursene som er tilgjengelig for naturvernere – og for dem som vil bygge og bore. Foto: Odd Arne Nomeland, Fotofabrikken. Bildet er redigert.

Norges klimamål, etter nytt forlik i Stortinget mellom Ap, H og Venstre, skal være å kutte utslipp med 70–75 % innen 2035, fra referanseåret 1990. Norge har til nå aldri klart å nå egne klimamål. Naturvernforbundet mener de nye målene er for langt fremme i tid og de mangler mål for reduserte utslipp i Norge. Kvotekjøp i Europa skal gi fart på utslippsreduksjon.

Arbeiderpartiets forslag til Norgespris for strøm fikk flertall på Stortinget med støtte fra Rødt, Sp og SV. De som ønsker å benytte seg av ordningen kan inngå avtale om fast pris på 40 øre pr kilowatt time + moms. Dette gir mange innbyggere med svak økonomi større trygghet for å holde varmen i vinter. Men ordningen gir ikke god drahjelp for strømsparing.

Sist men ikke minst: Presset på natur fra en rekke planlagte vindkraftverk består når Stortinget har gitt kommunene stor beslutningsmakt. Regjering og Stortinget nekter å beskytte Førdefjorden mot enorme utslipp av gruveavfall.

Naturmakt skårer noen mål

Dårlige nyheter kan ta motet fra mange av oss. Derfor er det viktig å løfte frem våre miljøseire. De er ikke få i Vestland. Den viktigste miljøseieren på flere tiår, er at gigantplanene for Hordfast med firefelts motorvei og 100 km/t er stoppet i Stortinget.

Planlagt vindpark i Stølsheimen ble stoppet av folket og kommunestyret i Modalen med sterkt engasjement fra naturvernere med nestleder Helene Ødven mange år i front.

Miljøkriminalitet skogsbilveier

Kampen mot miljøkriminalitet med skogsbilveier i Bergen har etter fem år utløst en kraftig bølge-reaksjon mot en

VINDKRAFTINDUSTRI STOPPET. I 2018 var ideen å installere 235 vindturbiner på opptil 250 meters høyde i Stølsheimen, et prosjekt som strekte seg over tre kommuner. Men det ble det ikke noe av, takket være godt samarbeid og utstrakt kommunikasjonsarbeid. Foto: Bergen og Hordaland Turlag / MAD arkitekter.

entreprenør og to andre aktører. Slike bøter mot dumping av store mengder rivningsavfall, er etter det vi vet de første i norsk historie. Bergen bystyre har vedtatt en kraftig innstramming av byrådets handlefrihet for å godkjenne og å betale ut store tilskudd til skogeierne. Naturmangfoldgruppen med Synnøve Spangelo i spissen har vist at frivillig aktivistarbeid nytter.

Kraftlinjer Samnanger–Øygarden

I drivende snøvær mobiliserte Naturvernforbundet Nordhordland sammen med Bergen og Hordaland Turlag og andre miljøaktivister til fakkeltog og vardebrenning mot NVE sine planer om en tredje 420kV forsyningslinje fra Samnanger til Øygarden. Hovedalternativet skulle gå i luftlinje over Osterøy, Alver og Askøy. Den folkelige motstanden var og er stor. Vi ønsket å utrede et mindre naturødeleggende linjealternativ

i eksisterende trase til Bergen og Eidsvåg og i fjorden nordover. Deler av vårt alternativ blir nå utredet.

Hardanger og motekspertise i FNF

Ullensvang kommune har lagt vekk planene om å rasere naturperlen Tryglavik og Jonaneset ved Gullbergnotten naturreservat etter iherdig arbeid fra vårt lokallag i Hardanger med leder Klaus Rasmussen i front.

En av naturens viktigste stemmer finner vi i FNF – Forum for natur og friluftsliv. Fra Hordalandskontoret har Gunvar Mikkelsen bidratt med tung motekspertise som har stoppet flere naturødeleggende reguleringsplaner for industri og veg.

Våre saker i valgkampen

Naturvernforbundet Hordaland har flere valgkamparrangement i Bergen og i nabokommuner (se baksiden av dette magasinet).

Vi har sendt spørreskjema

til førstekandidatene om våre viktigste saker. Svarene publiseres på våre nettsider.

Vi spør bl.a. partiene om hva de vil bruke penger på for samferdsel – Hordfast, bybane, bedre jernbane, statlig støtte til utslippsfri teknologi for hurtigbåter. Vi spør om klima, natur og arts mangfold. Hvilke stemmegivning kan vi forvente av valgte representanter for vindkraft i Vestlandsfjell, for lukkede anlegg i oppdrett, arealnøytralitet i utbyggingssaker, fortsatt vern av vassdrag, bestandsmål for rovdyr, forbud mot sjødeponi (Førdefjorden), kystnasjonalpark på Reksteren, utslippsfri cruisetrafikk i UNESCO-fjordene,

bygging av kjernekraftanlegg uten plan for lagring av avfall, øket karbonavgift og karbonavgift for fordeling (KAF), samt reduksjon av energiforbruk i byggsektoren med 10Twh innen 2030. Under overskriften 'Forbruk' spør vi hvem som vil støtte moms fritak for reparasjonstjenester og krav til holdbare, reparerbare og gjenvinnbare produkt.

Demokrati kan redusere naturens avmakt

Demokratiske valg er vår beste mulighet til å kombinere beskyttelse av natur og klima, med bred folkelig oppslutning. Stortings- og kommunevalg er også en av våre beste arenaer til å

redusere den resursmakten som Stein Rokkan var bekymret for. Gi naturen din stemme.

Hva mener partiene nasjonalt?

Naturvernforbundet sin nasjonale undersøkelse viser at fire partier kvalifiserer som grønne miljøstemmer på Stortinget: Rødt, MDG, SV og Venstre. Arbeiderpartiet og KrF kvalifiserer med sine svar for gult trafikklys. FrP, Høyre og Sp kvalifiserer til rødt lys med sine svar.

	Samlet resultat	Natur	Samferdsel	Klima og energi	Forbruk
 MDG		✓	✓	✓	✓
 Rødt		✓	✓	✓	✓
 SV		✓	✓	✓	✓
 V		✓	—	✓	✓
 KrF		—	—	✓	✓
 Ap		X	X	—	—
 Sp		X	X	—	—
 H		X	X	X	X
 Frp		X	X	X	X

Samlede resultater fra Naturvernforbundet sin nasjonale undersøkelse. På naturvernforbundet.no kan du se hva partiene har svart i ulike miljøspørsmål.

bir.no | 55 27 77 00 | BIRrenovasjon. Foto: Siv Kristin Hovland, Bergen brannvesen

Unngå brannfare!

Teip polene og oppbevar brukte batterier i et syltetøyglass før du leverer dem til butikk eller en gjenvinningsstasjon.

Den tause majoriten

Klimaskeptikerne roper høyt, mens 89 % av verdens befolkning ønsker skikkelig klimapolitikk.

Tekst: Ingvild Sundal Joys og Mona Maria Løberg

Vigdis Vandvik er professor i biologi, og forsker på klimaendringer og hvordan mennesket påvirker naturen. Hun jobber på universitetet, og har tre jobber: å forske, undervise og formidle kunnskap til befolkningen. I tillegg bidrar hun i FN sitt naturpanel, som sammenstiller informasjon om natur for hele verden, og sitter i Oljefondets etikkråd.

Verden ble spurt om klima

Er det bare vi i miljøbevegelsen som gnåler nok en gang om at

det er viktig å redde naturen og klimaet?

Nature Climate Change publiserte en spennende studie i 2024.

– Og der har de gjort en helt sinnsyk jobb, forteller Vigdis. De har vært ute i over 120 land, og har intervjuet over 130.000 mennesker rundt omkring i hele verden.

Og det de var interessert i, var hva slags klimapolitikk folk vil ha. Hva er folk villige til å gjøre for klima? De spurte hvor mye penger folk var villige til å gi for å bedre klimaet og om de ønsket at andre skulle gjøre mer. Og om myndighetene burde gjøre mer.

Folk flest tar klima på alvor

Det var et helt overveldende flertall som ville gjøre mer. 69% av verdens befolkning var villige til å gi 1 % av inntekten sin til klimatiltak, 86 % mente at andre burde gjøre mer for klima, og hele

89 % mente at myndighetene burde gjøre mer.

– Det er helt rent bord. Det er sjeldent du får så høye tall på noe som helst, understreker Vigdis.

Men det var ganske stor variasjon mellom ulike land. De landene hvor befolkningen i minst grad ønsket å gjøre noe for klimaet var rike land, land med kaldt klima og med sterke offentlige institusjoner.

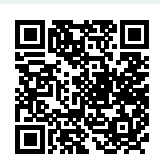
– De som ikke merker så mye til klimaendringene i dag, og som tror at myndighetene kommer til å beskytte dem mot eventuelle problemer.

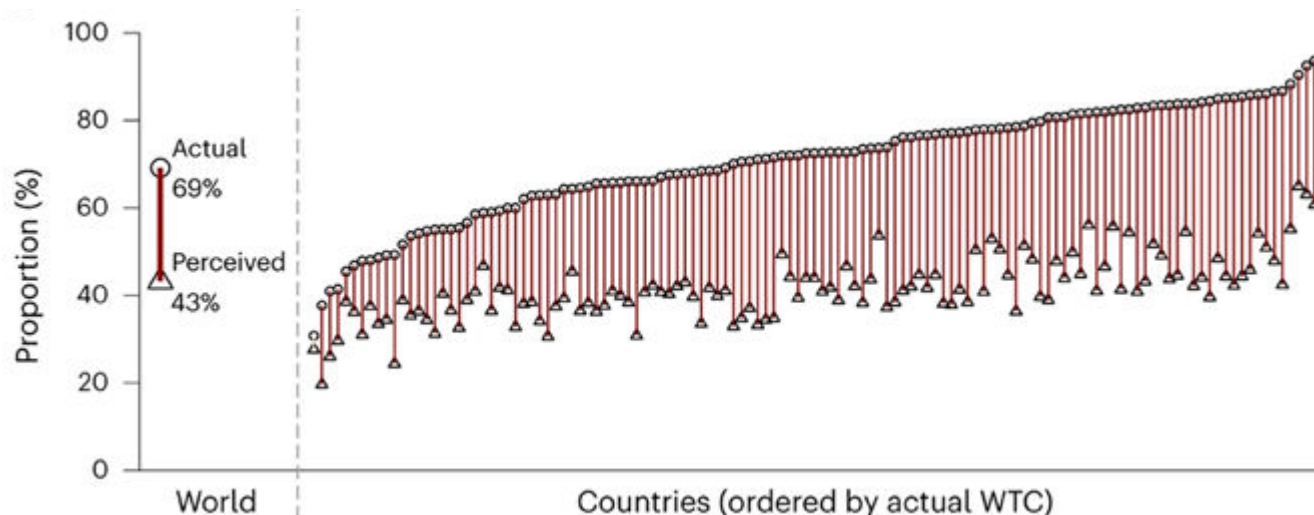
Det kalde oljelandet Norge

Innbyggerne i Norge ville gjøre noe selv for klimaet, og ønsket også at naboen skulle det samme. Men vi hadde betraktelig lavere forventning til myndighetene enn for eksempel Danmark, Sverige, Tyskland og Kina.

Den tause majoriteten
m/ Vigdis Vandvik

Figuren viser gapet mellom hvor mange som faktisk er villige til å gi 1 % av inntekten sin for å støtte klimahandling («actual»), og hvor mange de tror er villige til å gi («perceived»). Det er stor forskjell mellom hva folk sier, og hva de tror om andre. Figur: Andre, P. et al. *Nature Climate Change* 14, 253–259 (2024)

– Myndighetene signaliserer veldig sterkt til oss at klimainnsats har en stor kostnad for samfunnet, i form av mindre inntekter fra olje og gass.

Det er en del holdninger som har etablert seg som «sannheter» blant innbyggerne i Norge, om at vi må fortsette å børe etter olje og at vi trenger de pengene for å opprettholde velferdsstaten.

– Men allikevel er det 76 % av den norske befolkningen som mener at myndighetene bør gjøre mer.

Forskerne så også at de som sa at de var villige til å bidra med 1% av inntekten sin, gjorde faktisk det. Det gjaldt ikke for hvert eneste menneske som ble spurt, men generelt stemte det at denne gruppen faktisk var villig til å gi til veldedige formål og endret livsstil.

– De som sier at de vil gjøre mer for klima, gjør også mer, slår Vigdis fast.

Tror andre ikke bryr seg

De spurte også et fjerde spørsmål: Hva tror du at andre folk i ditt land svarer? Da fant de en interessant forskjell. 69% av verdens befolkning var selv villige til å gjøre noe for klimaet, men trodde at bare 43% var villige til det

samme.

– Det betyr at du har en stor, taus majoritet som er for et bedre miljø og klimapolitikk, og som ikke snakker om det. Og heller ikke krever det.

Dette kan bli til en negativ spiral.

–Når vi undervurderer andres vilje til å få en bedre miljø- og klimapolitikk, så er det demotiverende for oss selv.

Globalt klimaprojekt

I år oppdaget Vigdis at det har kommet mye godt ut av denne studien. The 89 Percent Project ble laget for å formidle at folk flest vil at myndighetene skal gjøre mer for klima.

Medier over hele verden samarbeider om felles kampanjer, for å gjøre folk oppmerksom på det store, tause flertallet som ønsker god klimapolitikk. Neste kampanje som spres i dette prosjektet kommer før det neste klimatoppmøtet, COP30 i Brasil. Den holdes mellom 10. og 21. november.

En investering i fremtiden

Vi får så ofte høre at klima og miljø ikke er på toppen av prioriteringer, og at «nå er det så mange andre kriser». Vi har krig i Europa, og vi

Global klimaundersøkelse

Studien kartlegger hva verdens befolkning er villig til å gjøre for klimaet. Den besto av intervju med 130.000 mennesker i 125 land.

86% syntes at andre mennesker i landet burde gjøre mer for klima. 89% mente at myndighetene burde gjøre mer for klima.

har Gaza, og Trump i det hvite hus. Det er ustabilitet på alle mulige måter.

– Og da er det fort gjort å tenke at natur og klima, jaja, det må jo vente. Men da er det viktig å huske at de konfliktene vi har i dag, blir forsterka av klima og

naturkrisen.

Får man ikke bukt med disse to krisene, skaper det større problemer i verden. Et ustabilt klima skader matsikkerheten, at man har nok og stabil forsyning av mat. Det fører til mer migrasjon og folk på flukt, og fattigdom.

Mediene må gjøre sin

jobb, å belyse fakta og viktige sammenhenger, og politikerne må ta grep og levere god klimapolitikk og gode løsninger.

Mye miljøpolitikk handler jo om å bruke ressursene smart, og det sparer man også ofte penger på. Å lage bygg som bruker energien smart, eller kun bygge

nødvendig infrastruktur hvor vi ikke sløser med fellesskapets penger.

– Klima og miljø konkurrerer ikke med andre behov i samfunnet. Tvert imot, så er det sann at med en god klimapolitikk, så kan man frigjøre ressurser til andre formål.

Fem myter med Vigdis Vandvik

Myte 1: «Folk ønsker ikke en strammere klimapolitikk»

Jo, det gjør folk. 89 % av verdens befolkning ønsker at myndighetene innfører klimapolitikk som monner. 69% ønsker å selv bruke 1 % av egen inntekt for å bremse global oppvarming.

Myte 2: «Vi har så mye natur i Norge, og bare 1,7 % er nedbygd»

Dette er et eksempel på noe som er sant, og irrelevant. Det er sant at det bare er 1,7% av Norges landareal som er nedbygd, men veldig mye av Norges landareal er påvirket av mennesker på ulike måter. Og naturen trenger mer enn å bare ikke bli asfaltert. Vi ødelegger også natur når vi sprer fremmede arter, driver skogbruk som påvirker arter i skogen og regulerer elvene våre, slipper ut forurensning. Det er vanskelig å måle påvirkningen, men Artsdatabanken klarer det ved å følge med på norske arter. Nå er 21 % av norske arter på rødlista, det betyr at de er truet

av utryddelse innen relativt kort tid. Og det som truer dem er arealendringer. Det vil si nedbygging av natur.

Myte 3: «Klima- og miljøpolitikk er dyrt»

Sannheten er at vi bruker enorme penger på naturødeleggelse. Vi subsidierer dyre, overdimensjonerte og ulønnsomme veiprosjekter. Hadde vi flyttet disse pengene over på restaurering av natur, hadde vi hatt mer enn nok penger til det.

Myte 4: «Skal vi fortsette å lete etter olje?»

Dette er et spørsmål som stadig kommer opp. Det er ingen som sier at vi skal slutte å borre etter den oljen vi har funnet, så spørsmålet står på hvorvidt vi skal finne mer olje. De ressursene vil vi ikke kunne hente opp neste år, men kanskje om 10–15 år. Norsk Klimastiftelse har gjort en studie hvor de har sett på hvordan velstanden vår blir påvirket, dersom vi slutter tvert å lete etter mer olje. De

fant ut at det nesten ikke er forskjell, fordi det som er viktig for velferden er oljefondet. Vi får mer inn fra investeringer fra oljefondet, enn vi får inn på selve oljen.

Myte 5: «Norsk natur betyr ikke noe»

Det er en myte at det som skjer i «lille Norge» ikke betyr noe. Norsk natur spiller for eksempel en veldig viktig rolle for karbonlagring. Norge har syv promille av verdens landarealer, mens vi har hele 18 promille av verdens naturlige karbonlagre. Det er nesten tre ganger så høye naturlige karbonlagre enn det globale gjennomsnittet. Dette er på grunn av våre veldig karbonrike jordsmonn. Her er det kaldt og vått, og det gjør at myrene, skogene, og de andre naturtypene våre lagrer enormt mye karbon. Derfor er det sann at å ta vare på store arealer sammenhengende natur, ikke bare er bra for naturen og bra for artene, men også veldig bra for klima.

Utbygging er framleis svaret

Trass i all kunnskap vi har om dei negative konsekvensane, ynskjer framleis styringspartia vidare utbygging av kraft i sårbar natur.

Tekst: Helene Ødven, nestleiar Naturvernforbundet

Mot slutten av konferansen Fjordtinget i Hardanger fekk salen stille spørsmål til Liv Kari Eskeland frå Høgre og Ulvar Akselsen frå Arbeiderpartiet. På spørsmål frå Naturvernforbundet, ved undertekna, om kva partia vil gjere for å verne meir natur i Noreg, svarte Eskeland at Høgre ville bygge ut meir kraft for å redusere klimaendringane. Viss ikkje vil den naturen vi har i dag ikkje vera den same om nokre tiår, grunna temperaturendringar.

Denne retorikken kjenner vi godt att frå vindkraftstormen med Nasjonal ramme for landbasert vindkraft, og det er overraskande, skuffande og ikkje så lite skremmande at Høgre ikkje har teke til seg kunnskapen og skaffa seg ei meir balansert tilnærming til spørsmålet om natur og kraft.

Naturvern eller kraftutbygging? Ja, det var det store dilemmaet som Bergen Næringsråd løfta på årets Fjordtinget i Hardanger 3. juni, der Naturvernforbundet var invitert til debatt. Vi kunne ikkje sagt det meir tydeleg; vi har ikkje meir natur å tape. Næringslivet må erkjenne at fornybar kraft i dagens energikjelder er ein knapp ressurs som vi må prioritere betre enn i

dag. Ny fornybar energi må først og fremt blir gjort tilgjengeleg ved at vi effektiviserer og sparer den energien vi allereie har.

Meir av alt raskare?

Håvard Haarstad, professor i samfunnsgeografi og senterleder for Senter for klima og energiomstilling (CET) ved Universitetet i Bergen, innleia med å stille det store spørsmålet, kva er berekraft? Han sette meir fornybar energi opp mot det å bevare natur. I analysen av kor vi står i dag viste han til at «meir av alt raskare»-tilnærminga på utbygging ikkje har ført fram, i hovudsak fordi dette medfører nedbygging av natur, og utvinning av minerala til fornybar har sosiale og miljømessige konsekvensar.

Ifølgje Haarstad står vi overfor målkonfliktar vi ikkje klarer å løyse. Han peika på pulverisering av ansvarsfordeling i politikk og forvaltning som ei av årsakene, men også at vi jobbar i siloar, der alle har kvar sine målsettingar, men ingen ser det heilskaplege biletet, ser måla opp mot kvarandre. Det heile resulterer i manglande overblikk og prioritering.

Så kva er løysinga? Skal vi

tru Haarstad, er det å lukkast med såkalla 'grøn vekst' framleis langt unna, for veksten er ikkje fråkopla fossil energi – slik at ein kan kalle det grønt. Sirkulær økonomi er framleis i støypeskeia, og det er vanskeleg å få fart i effektivisering av energi og ressursbruk, eit område Haarstad meiner det er mykje å hente. Han meiner Energikommisjonen burde jobba mykje meir med energieffektivisering og -sparing.

Lågenergisamfunn med mindre forbruk

Næringsrådets utgangspunkt og premiss er at behovet for meir kraft i Noreg er enormt. Mange av ønska om meir kraft har segla under 'det-grøne-skiftet'– og 'berekraft'–flagga. Men hydrogenproduksjon, batterifabrikkar og data- og kryptosenter, gjerne med statlege subsidiar, har ikkje noko med klimatiltak å gjere. Kraftmarknadsanalysane til NVE er meir nøkterne, og den siste analysen til NVE viser at det framleis vil vere eit betydeleg kraftoverskot i 2030.

Så kan ein finne ein balanse mellom vern av natur og kraftbehov i grøn omstilling,

IKKJE MEIR NATUR Å TAPE. Bergen Næringsråd løfta fram dilemmaet «naturvern eller kraftutbygging?» på årets Fjordtinget-konferanse. Foto: Bergen Næringsråd

slik næringsrådet formulerer spørsmålet til debattpanelet? I debatten deltok Lars-Henrik Paarup Michelsen frå Norsk klimastiftelse, Einar Vaage i Industriutvikling Vest og Sonja Chirico Indrebø i Eviny Fornybar, og undertekna frå Naturvernforbundet, nestleiar Helene Ødven.

Naturvernforbundet har mange forslag til løysingar som sparar oss for nye naturinngrep, og som bidreg til tilgang på fornybar kraft. Først og fremst må vi forbruke mindre. Klimautvalet 2025 og International Energy Agency (IEA) er tydelege på at vi er nøydd til å bli eit lågenergisamfunn for å kunne nå målsettinga om eit lågutleppssamfunn, ikkje berre bygge ut meir kraft. Tilgangen på ei rad ressursar som energi, areal, biomasse og kompetanse er avgrensa.

Unngå – Flytt – Forbetre

Vidare utbygging av arealkrevende energikjelder, som landbasert vindkraft, har store konsekvensar for natur og klima. Tiltakshierarkiet til Klimautvalet 2025 er ein strukturert måte å vurdere og prioritere tiltak for å

reduere negative verknader på miljøet. UFF er ei forkorting av «Unngå – Flytt – Forbetre». Vi må flytte oppvarming frå elektrisitet over til bergvarme, solkraft, meir varmepumper, og sjølv sagt må vi oppgradere vasskraftverka våre. Nye prosjekt må leggjast til grå areal.

I dag er det billigare å bygge ned natur, enn å kjøpe og transformere grå areal til ny industri. Her må det gode insentiv og støtteordningar til for å sikre at allereie utbygde areal blir valt i framtida, både med tanke på miljø og økonomi.

For naturen må få vere i fred, slik som nærsbogen, villmarka og fjella. Medskapningane våre

treng sine leveområde. Vi kan ikkje redde klima eller halde fram med vekst samstundes som vi øydelegg naturen.

Naturen vår er ein viktig del av klimaløysinga. Den har ei tolegrense som vi menneske stadig utfordrar. Naturen lagrar og regulerer naturleg karbon, sikrar oss robuste økosystem og artsmangfald. Naturen klarer seg fint utan oss menneske, men vi klarer oss ikkje utan den.

Så ja, vi må tåle å ta dei tøffe prioriteringane, vi må slutte å bygge ned natur, bit-for-bit. Ut av siloane, folkens, dette må vi drøfte saman for å skaffe oss eit heilskapleg bilete, og løysingar som er berekraftige!

Hereiane og pukkverkplanene

I 1998 vant Naturvernforbundet i Kvam saken om det spesielle fjellandskapet på Herand. Selv ikke ordføreren i Jondal fikk flytte på en stein.

Tekst og foto: Mona Maria Løberg

På 1990-tallet ville Hardanger Rock Company knuse Hereiane til pukk. Argumentet var som i mange utbyggingssaker, at det vil gi arbeidsplasser. Cirka 60 stykk i dette tilfellet.

I 1997 beskrev Klaus Rasmussen prosessen i NaturVest. Beskjeden om planen kom med svært kort uttalelsesfrist, og det planlagte inngrepet ble bagatellisert. For å arbeide målrettet med saken, ble det opprettet en lokal aksjonsgruppe ved navn «Opplysningsnemda

kring forvaltning av Hereiane», med Klaus som talsmann. Gruppen hadde planen klar, og satset på å spre informasjon om konsekvensene ved en utbygging. Ikke bare ville det ødelegge naturen, men man advarte også mot at det ville påvirke helse, friluftsliv og andre næringer – som reiselivsnæringa.

Hol i Hereiane, hol i hovet

29. januar 1998 meldte BT at Bård Kråkevik delte ut flygeblader til folk i Jondal sentrum. Mottoet

var «Hol i Hereiane, hol i hovet». De treffer også Herborg Kråkevik, som var svært negativ til planene: «Kvar gong eg kjem heim held kommunen på med nokre raseringsplanar. Ingenting sjokkerer meg lenger når det gjeld Jondal kommune. Ingenting, freser Herborg».

Landskap av nasjonal verdi

I juli 1998 satte Miljøverndepartementet foten ned. Bergnabbene ved Hardangerfjorden var av nasjonal verdi og skulle ikke ødelegges av et åpent dagbrutt, lagerbygninger og industrikai.

John Skogseth (AP) som den gang var ordfører i Jondal, kunne knapt forstå hva som hadde skjedd og uttalte følgende til BT 5. november 1998: «Eg kan knapt akseptere at vi som framleis bur i Hardanger ikkje skal få flytte ein stein. Dette er å døme oss til å berre gå i bunad, for evig tid».

Hereiane var reddet, og 10 år senere ble det spesielle landskapet utpekt til kommunens tusenårssted.

Vi har samlet de gamle utgavene av NaturVest, utklipp fra BT og flere bilder fra turen på naturvernforbundet.no/hordaland

På Naturvernhelga i mai tok Klaus Rasmussen oss med på en uforglemmelig tur oppover Hereiane. Vi fikk høre om naturverdiene, og kampen han og lokallaget vant på slutten av 1990-tallet.

Seks vanlige humler

Det er 35 ulike humlearter i Norge. Lær deg å gjenkjenne seks av dem.

Åkerhumle

Lys jordhumle

Trehumle

Steinhumle

Hagehumle

Markhumle

**Takk for at du rydder søppel
i ditt nærmiljø. Det hjelper!**

Viktigste miljøsak i valgkampen?

Hordfast ble parkert av regjeringen AP/SV, men vi er fortsatt urolige for at det rådyre motorvegprosjektet skal bli realisert.

Tekst: Tom Skauge, leder Naturvernforbundet Hordaland og
Roald Kvamme, saksbehandler i Norges Miljøvernforbund

Regjeringen Ap/Sp og et flertall i Stortinget parkerte planene for Hordfast i Nasjonal Transportplan 2025–2036 (NTP). Jernbane/vei mellom Arna og Stanghelle har fått oppstart. Nordhordlandstunnelen skal få reguleringsplan.

Hvorfor er vi i Naturvernforbundet Hordaland fortsatt urolige for Hordfast ved dette Stortingsvalget?

Svaret er at Erna Solberg med støtte fra FrP har varslet at hun skal ha Hordfast inn som prioritert motorvei om det blir borgerlig valgseier. Et flertall på siste fylkesting før sommeren med Ap og Sp på vektskålen vedtok at fylkeskommunen skulle kjøpe aksjer i lobbyorganisasjonen for Hordfast som nå har fått navnet Stavanger2Bergen. Dette er det motsatte standpunktet deres egen regjering gikk inn for i NTP.

Utkast reguleringsplan er levert

I vår leverte Statens vegvesen forslag til reguleringsplan for

Hordfast. Prosjekter omfatter ca. 55 km med firefelts motorvei, hvorav broer utgjør om lag 8,3 km, tunneler 14–16 km (hvorav ca. 8 km undersjøisk) og 30–32 km. veg i dagen i tildels krevende terreng, samt fem toplans kryss.

Det er i tillegg planlagt 4–5 lokalveibruer, noen andre bruer og inntil 33 kulverter.

Kostbart og usikker samfunnsnytte

Prislappen for prosjektet med anbefalt variant (C3–D1) sør på Tysnes er angitt til 52,26 milliarder 2022 kroner. Omregnet til 2025 kroner (byggeprisindeks for veganlegg, SSB) blir det om lag 57 milliarder 2025 kroner som styringsramme. Størrelsen på kostnadsrammen er ikke oppgitt, men vi antar den kan bli over 70 milliarder kroner.

Den prissatte samfunnsnyttens er nå svakt negativ (NNB = -0.03) slik de fleste vegplaner i Norge. (Den ikke-prissatte nytten er ikke oppgitt, men vi vet fra NTP at den er «Stor negativ»).

Imidlertid har SVV valgt å beregne samfunnsnyttens uten å ta hensyn til bompengene som ligger i planene. Dette betyr at tallet for samfunnsnytte trolig er ganske misvisende. Det har alltid vært en forutsetning i finansieringsplanen at Hordfast må ta inn store bompenger (ca 30%). Kanskje av frykt for lokal motstand har SVV valgt å ikke tallfeste bompengesatsen og da den endrede «samfunnsnyttens»? I plandokumentene ligger det imidlertid en interessant opplysning:

«Med bompengeneinnkrevjing er det forventa ein forholdsvis stor reduksjon i trafikk samanlikna med berekning utan bom.»

Vi tolker det slik at da blir og den prissatte samfunnsnyttens betydelig negativ.

Store naturinngrep

Naturinngrepene er fortsatt minst like store som tidligere rapportert, selv om farten er redusert til

100 km/t. Skog og myr: 4287 dekar blir helt eller delvis ødelagt (hvorav 300 i myr) (tilsvarende i alt ca. 670 fotballbaner). 336 dekar jordbruksareal blir lagt under stein og asfalt. Tallene for ødelagt natur i reguleringsplanen er betydelig høyere enn tidligere offentliggjort. Fagnotatet for Naturmangfold sier side 149:

«Det planlagde tiltaket vil aleine utgjøre ein stor samla belastning på naturtypen boreonemoral regnskog i Noreg, då mange lokalitetar innanfor deira kjerneområde vert øydelagd eller redusert. Andre planar vil vere med på å auke den samla belastninga. Tiltaket tar difor lite vare på boreonemoral regnskog innanfor den naturlege utbreiinga, og det kan vere risiko for at

økologiske prosessar, funksjonar og strukturar, som er unike for området, går tapt».

Klimagassutslipp

Også klimagassutslipp fra arealinngrep er betydelig justert opp i forhold til tidligere anslag. Fra 285.000 tonn (rapportert i forrige NTP) til om lag 500.000 tonn. I tillegg kommer utslipp fra bygging, transport, etc. I Fagnotat klima og energi heter det:

«Dersom bruene blir inkluderte i klimagassberekningane, vil det totale klimagassutslippet for prosjektet kunne ligge på 1.590.000–1.660.000 tonn CO₂-ekvivalentar (i baseline-scenarioet), avhengig av strekningsval og val av løysning for langenuen. Bruene utgjør rundt 25 %

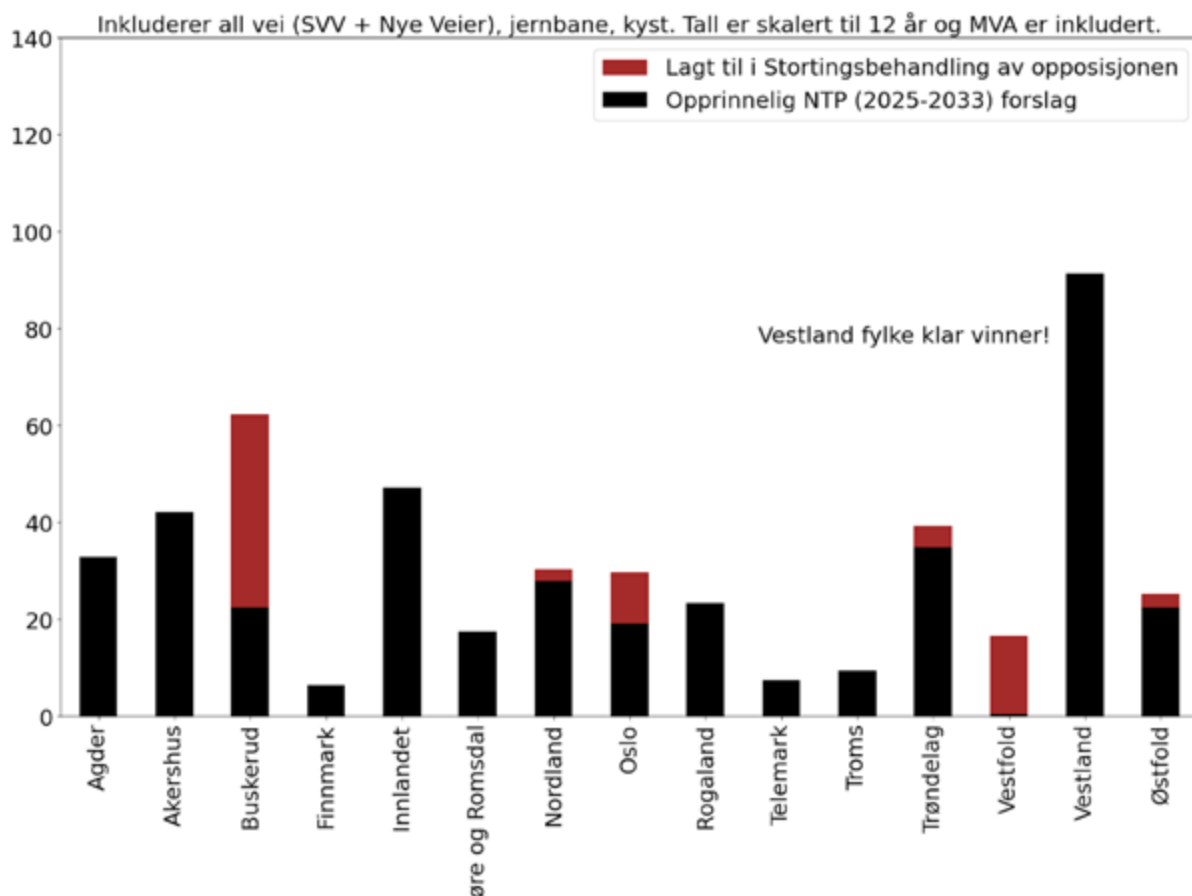
av dei totale klimagassutslippa».

Også med ny reguleringsplan har Hordfast desidert størst fotavtrykk for natur og klima sammenlignet med av alle andre planlagte vegprosjekt i NTP.

Vestland er alt høyt prioritert av Stortinget uten Hordfast

Det er mange urimelige argumenter fra lobbyorganisasjonene som ønsker Hordfast. Ett av dem er at Vestlandet får en urimelig liten andel av midlene. Det er helt feil, grafen under viser at Vestland var den soleklare vinneren i kampen om samferdselsmidler i NTP (kilde: tallmaterialet i NTP).

NTP per fylke, før og etter endringer i Stortinget

Var dette nødvendig?

Skaden på natur i Sotrasambandet er allerede skjedd. Men kan vi lære av våre feil – og vil politikerne ta til fornuft? Trenger vi virkelig monsterprosjekter som Hordfast og Ringvei øst eller fire felt mellom Trengereid og Stanghelle i K5?

Tekst: William Helland-Hansen, leder klima- og transportgruppen, Naturvernforbundet Hordaland og Lene Kristin Hansen, Naturvernforbundet Øygarden

Arbeidet på det nye Sotrasambandet er godt i gang. Det er ikke vanskelig å forstå lettelsen mange føler når Sotrasambandet nå bygges. Å komme seg frem i tide til jobb, barnehage og skole er ikke en luksus, det er en nødvendighet. Men vi som sitter i kø ser også anleggsmaskinene, hører støyen og ser de enorme naturinngrepene. Og vi er alle klar over det store CO₂-avtrykket og kostnadene på flere titalls milliarder kroner.

Hva kan vi lære?

Hva kunne vi fått for pengene i stedet? Gratis kollektivtransport i hele Bergensregionen i ti år? Klimatiltak som faktisk kutter utslipp? Skoler, helsetjenester og grønne næringer? Når vi først bruker fellesmidler i denne skalaen, må vi tørre å spørre: Hva er det vi bygger og for hvem? Er mer vei alltid svaret? Kan vi trekke lærdom fra arbeidet med Sotrasambandet som kommer til nytte neste gang og neste sted trafikken hopper seg opp,

Fire av fem kjører fortsatt alene i 1,5 tonn med stål som står i ro 97 % av tiden.

når bilkøer atter en gang gir folk som skal frem en vanskeligere hverdag?

I Norge med bortimot fem og en halv million innbyggere er det nesten tre millioner privatbiler, hver veier i snitt 1,5 tonn. Dvs. at bilparken står for over et tonn med stål, glass og sjeldne metaller per innbygger over 18 år i Norge. Og bilene er ute av bruk 97% av tiden. Mange vil være enige om at dette er lite bærekraftig. På 80-tallet gikk debatten om «matpakkekjøring», hvordan kan man unngå at folk kjører alene med matpakken til og fra jobb når veisystemet er overbelastet. Det ble forsøkt med 2+ filer og kollektivfelt, og ikke minst, bompenger.

Mer vei, mer trafikk

Selv om tiltakene virket logiske, har vi aldri fått den kollektive atferdsendringen vi håpet på. Bilene har bare blitt flere. Andre langsiktige løsninger enn å bygge flere og større veier, ser ut til å ha tørket ut. Samtidig viser forskning at større og flere veier fører til mere trafikk, flere bilister og at køene forflytter seg. Bergensregionen utsettes for stadig større press, med nye motorveiprosjekter fra sør, vest og øst. Med denne politikken vil nullvekstmålet i privatbilisme ikke nås.

Fra undersøkelser vet vi at fire av fem privatbilister sitter alene i bilen. Hadde halvparten av disse

Foto: William Helland-Hansen

endret til kameratkjøring med to i bilen (den andre har latt bilen stå), ville antallet matpakkekjørere gått så kraftig ned at rushtidskøene mellom Sotra og Bergen ville forsvunnet. Enkel regning bringer oss ned til trafikkmengder som er betydelig lavere enn dem vi har for den køfrie hverdagstrafikken over Sotrabroen midt på dagen.

Stimulere kollektivt

Tiltak for å få folk til å kjøre sammen finnes. Samkjøringsappen Nabogo kan vise til gode resultater. I fjor høst kunne Skyss vise til at det i løpet av 11 måneder ble gjennomført over 60.000 turer med bruk av appen i Øygarden, Askøy og Bergen. Kunne slike initiativ forsterkes gjennom markedsføring, belønningsmidler eller differensiert bompengesetting?

Tilsvarende effekter kunne vært oppnådd dersom kollektivandelen av reisende hadde økt. Lavere busspriser, øke frekvensen av avganger eller andre virkemidler som stimulerer

kollektivbruken ville hatt gode effekter. Det er også blitt vurdert om båtforbindelse, f.eks. mellom Ågotnes og Bergen kunne virket positivt.

Enormt potensiale

Skaden på natur i Sotrasambandet er gjort. Men la oss tenke oss grundig om før neste veiprosjekt. Trenger vi virkelig monsterprosjekter som Hordfast og Ringvei øst, eller fire felt mellom Trengereid og Stanghelle i K5-prosjektet som nå nærmere seg første byggetrinn?

Skal vi virkelig fortsette å bruke natur og milliarder på stadig flere og bredere veier, eller skal vi begynne å satse tungt på tiltak som får folk til å reise mindre eller smartere? Det er mange alternativer som både er rimeligere og mer bærekraftige, men som fortsatt havner nederst i prioriteringsrekken.

Det kan også være grunner til at fire av fem fortsatt kjører alene i 1,5 tonn med stål som står i ro 97 % av tiden. Men det

sier oss også at her er et enormt potensial for endring. Og kanskje er det akkurat der vi må begynne, hvis vi ønsker å få trafikken til å flyte, uten å bygge oss inn i nye problemer og uten å forsyne oss grovt av den naturen vi alle er så avhengige av.

Vi har egentlig ikke noe valg. Vi må klare bedre.

Rv. 555 Sotra-sambandet

- Firefelts motorvei på 9,4 km riksvei fra Kolltveit i Øygarden til Storavatnet i Bergen.
- Totalkostnad: 23,1 milliarder 2022-kroner.
- Bygging startet våren 2023, og skal åpne for trafikk i 2027.

Tar vare på naturen

Silke Becker er lokallagsleiar i Bjørnafjorden og jobbar for å hindra at skogen vert bygd ned.

Tekst og foto: Øystein Økland, medlem

Kva er den viktigaste saka for Naturvernforbundet Bjørnafjorden akkurat no?

For oss er det aller viktigaste å behalda den naturen vi framleis har og hindra at skogen vert bygd ned til fordel for store utbyggingsplanar i avsidesliggande strøk av kommunen. Ofte er det snakk om nedbygging av verdifull natur. Eg meiner at dette handlar om eit reknestykke som ikkje går opp. Ikkje berre eit økonomisk reknestykke for kommunen, men også når vi snakkar om den fritidsverdien som naturen er for oss. Slik utviklinga går i dag, vil ikkje dette reknestykket gå opp til slutt.

Kva synest du er det mest meiningsfylte ved jobben som leiar i Naturvernforbundet Bjørnafjorden?

I starten følte vi oss i styret ganske isolert og åleine, men etter kvart har vi blitt kjent med fleire interesserte og engasjerte som vi kan snakka med, diskutera med og dela våre frustrasjonar og gleder med. Vi prøver å møtast regelmessig i tillegg til styremøta for å lesa saman og utveksla kunnskap, mellom anna dersom

ein av oss har vore på eit seminar for eksempel.

Det er stadig fleire som støttar og melder seg inn i Naturvernforbundet. Er det vekst i medlemstalet i Bjørnafjorden også?

Det er no over eit år sidan vi etablerte lokallaget her i Bjørnafjorden. Vi har fram til no fulgt tilrådingane frå Naturvernforbundet og arrangert aktivitetsdagar som Klesbyttedagen og plast- og søppelrydding ved Ulvenvatnet. Dessverre genererer slike arrangement ikkje fleire medlemmer. I dag har vi registrert 147 medlemmer og 72 medlemmer i Facebookgruppa vår. På årsmøtet vårt i april bestemte vi oss derfor å jobba mindre med å arrangera aktivitetsdagar og heller meir med politiske saker. På denne måten håpar vi å auka merksemda til sakene vi brenn for og betre kunna påverka beslutningsprosessane i Bjørnafjorden kommune.

Korleis vil de jobba med sakene politisk?

Først av alt vil vi starta med kartleggingsarbeid og artsregistrering i

planleggingsområde som vi veit er truga. Ved hjelp av medlemmer og andre frivillige kan vi slik skaffa oss eit kunnskapsgrunnlag som vi kan nytta i høyringsuttalar i samband med utbyggingsprosjekt i kommunen for eksempel. Derfor satsar vi på kurs i artsregistrering, men det er svært kunnskapskrevjande å setja seg inn i og vi er veldig tydelege på at vi manglar kunnskap på ei rekkje felt. Eit eksempel på ein metode for kartlegging av utbreiinga av fugleartar er appen Merlin. Kommunen let ofte utbygger sjølv stå for kartlegginga, og det viser seg i mange tilfelle at det er mange feil og manglar og at kartlegginga er utført på feil årstid. Dermed gir konsekvensutgreiinga eit feil bilete av naturmangfaldet i berørt område.

Har du innspel til Naturvernforbundet som kan betra kunnskapsgrunnlaget for lokallaga?

Ja, det er faktisk ei utfordring at Naturvernforbundet ikkje kan tilby lokallaga ein felles database. For eksempel utsleppsdata. Vi treng også rettleiing, for

Silke Becker

Rolle: Silke er leiar i Naturvernforbundet Bjørnafjorden

Alder: 59

Sivilstand: Gift

Bosted: Opprinneleg frå Tyskland. Bur på Os

Yrke: Duty Manager på Solstrand Hotel&Bad

Politisk karriere: Avløysar for styreleiar i Miljøpartiet De Grønne Os

Medlem i

Naturvernforbundet sidan 2022 og pådrivar for etableringa av lokallaget i Bjørnafjorden i 2024.

eksempel i arbeidet med å ta prøver av elvar og vatn som vi mistenkjer er forureina.

Har Naturvernforbundet Bjørnafjorden motstandarar?

Eg vil ikkje kalla det motstandarar, men heller folks uvilje til å sjå realitetene i augene. Mange forstår ikkje kvifor vi engasjerer oss i saker som berører naturen vår. Eg vil derfor ikkje bebreida eit parti, ein utbyggjar eller kommunen. Men det manglar ein grunnleggjande respekt hos folk flest for den naturen som liksom gir oss liv. Eg opplever det som eit slags passivt tilvære som berre let alt skje.

Korleis skal vi då vekka folk?

Vi må kopla oss opp mot

kvarandre og jobba meir saman. Med det meiner eg at alle som på ein eller annan måte er brukar av naturen: turgåaren, fiskaren, orienteringsløparen, bonden, soppsamleren, bærplukkaren for eksempel og deira interesseorganisasjonar må i langt større grad gå i dialog og snakka saman.

Kva er du mest skuffa over?

Det som er trist er å leva i eit så uendeleg vakkert område og samtidig vera vitne til at forskjellige lobbygrupper, med alle moglege baktankar, byggjer naturen ned og ofte basert på feil kunnskapsgrunnlag. Det betyr for oss som vil bevare naturverdiane at vi må ha eit best mogleg kunnskap for å kunna argumentera imot.

Men ser du ei positiv utvikling også?

Eg trur at folk fleste blir meir og meir merksam på at vi må alle medverka til berekraftig forbruk

og atferd. Ordet berekraft, som før gjerne vart sett på som eit «fyord», oppfattar eg i dag er meir allment akseptert. Vi har faktisk to gjenbruksbutikkar her på Os, og det vitnar om ei endring i folks medvit om ressursbruk. Den nasjonale obverforbruksdagen ligg allereie på 16. april. Snart fryktar eg at overforbruksdagen er 16. februar. Slik kan det ikkje halda fram. Vi må forstå at vi overforbrukar våre ressursar og vi må bli smartare. Eg ser ei positiv utvikling, men vi har eit langt stykke å gå.

Hvis du skal tilby gjestene dine den aller vakraste naturopplevinga i Bjørnafjorden, kvar tek du dei i så fall med?

Ut på Bjørnafjorden eller opp på Borgarfjellet.

Cruisehavn, deponi og kraftlinje

Dette er de tre store sakene vi jobber med på Askøy.

Tekst: Jan Nordstrøm, leder Naturvernforbundet Askøy

I vår har vi hatt spesielt fokus på tre saker: Den viktigste og største er kampen mot cruisehavnen Kilden. Den andre er ulovlig bruk av et LNF-område kalt Askøytippen. Den tredje er å motarbeide 420 kV kraftlinje over Askøy.

Cruisehavn i Eidsvika

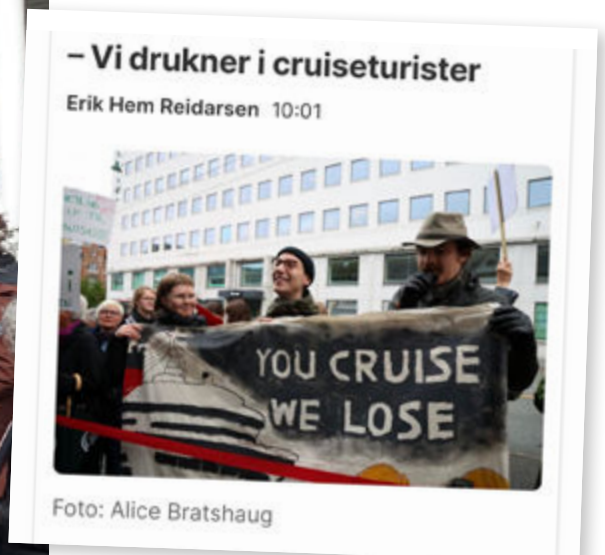
Kampen mot Cruisehavnen Kilden er en meget spesiell

sak. For fem år siden lanserte entreprenørfirmaet Tertnes Holding AS, planer om å etablere en utslippsfri cruisehavn i det siste urørte kystområdet på Søre Askøy.

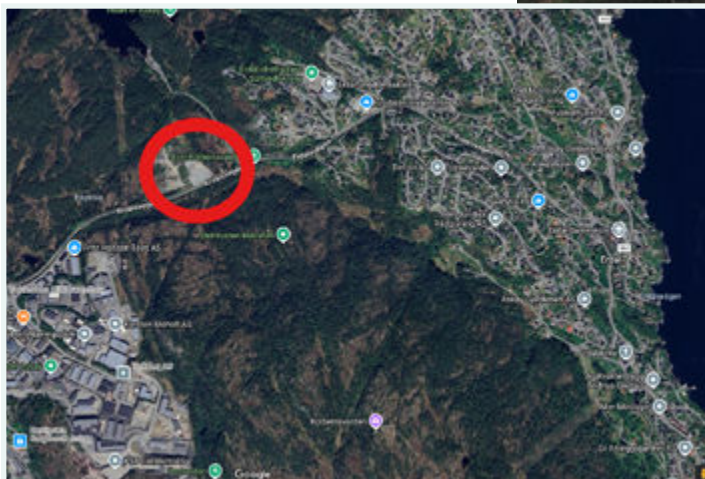
De ville også ha dette som knutepunkt for en utslippsfri Fjordmetro. Vi gikk sterkt imot fra dag en. Dette er absolutt ikke noe miljøprosjekt og helt uten forankring i regionale og

nasjonale transportplaner. Vi etablerte Facebookgruppen Eidsvikas Venner som i dag har over 1500 følgere.

Høyre og Frp og deres venner, posisjonen på Askøy, fikk vedtatt at havneforslaget skulle inn i høringsutkastet til ny KPA 2024 – 2036 selv om fagetaten var imot. De ville vite hvordan ulike offentlige instanser og nabokommuner

BEVAR EIDSVIKA. Til tross for at cruise er en klima-versting som forurensner fjorden, vil sterke krefter bygge cruisehavn på Askøy. Det vil ødelegge det siste urørte kystområdet sør på Askøy, og en plan vi har kjempet mot lenge. Heller ikke bergenserne ønsker seg mer satsing på cruise, som i år forventer å få besøk av hele 700.000 cruiseturister! Vi overleverte underskrifter mot Kilden og demonstrerte utenfor Askøy rådhus og Bergen rådhus i juni. Bilder: Eidsvikas Venner og BT.

så på saken. Nå har de fått svaret: Høringsresultatet ble negativt: Statsforvalteren, Statens vegvesen, Kystverket og fylket har bedt om at cruisehavnen blir tatt ut av planen. Kommunedirektøren har foreslått at det blir gjort, men de styrende partier har likevel ønsket at et nedskalert forslag skal ut på ny høring. Sett med våre øyne er dette forslaget like miljøvennlig som det første.

Da formannskapet hadde forslaget oppe til behandling, arrangerte Naturvernforbundet og Eidsvikas Venner en protestaksjon utenfor rådhuset. Vi deltok sammen med leder for Naturvernforbundet Hordaland, Tom Skauge, og holdt appeller til de fremmøtte. Men forslaget ble vedtatt, så nå må planen ut på ny høringsrunde. Så saken vandrer uavklart videre, men vi har ikke tenkt å gi opp kampen!

Askøytippen

Den andre saken er et større LNF-område nær Storebotn, som helt fra 2001 har vært brukt til deponi av diverse masser. Vi har protestert siden 2009. Naturvernforbundet har sendt henvendelser til kommunen og fylkesmannen.

ULOVLIG BRUK AV LNF-OMRÅDE. Askøytippen har blitt brukt som deponi av diverse masser siden 2001. Ødeleggelsen av dette naturområdet, bidrar til å dele den sammenhengende naturen på Askøy i flere biter. Dronefoto: Synnøve Kvamme.

I vår tok Synnøve Kvamme dronebilder. Det så fælt ut. Vi har på ny klaget saken inn for Statsforvalteren med bilder. Statsforvalteren har sparket ballen tilbake til kommunen. Eierne av området vil ha det omregulert til næring, men det rare er at ingen forslag er tatt med i høringsutkastet til KPA.

Vi fortsetter kampen. Vi vil ha det tilbakeført til det det er, nemlig LNF.

420 kV kraftlinje

Den tredje store saken, som vi har jobbet mest med, er å motarbeide en 420 kV kraftlinje over Askøy. Det spesielle i denne saken, som foreløpig er i startfasen, er at alle partier på Askøy har sagt nei til en luftlinje

over Askøy. Så i denne saken er det Naturvernforbundet Askøy som støtter politikernes forslag som Naturvernforbundet Hordaland har utarbeidet, med kabel i sjø har fått kommunestyrets tilslutning, men denne blir avvist som urealistisk og ugjennomførbar av Statnett. Vi stiller selvsagt spørsmål om hele kraftlinjen er nødvendig. Vi ønsker ikke elektrifisering av Nordsjøen.

GRØNT PUNKT

VINN OPPTIL

100.000,-

HUNDRE TUSEN KRONER!

NOK TIL Å FULFØRE
ET PROSJEKT

**BLI MED PÅ
RETURKARTONG-
LOTTERIET!**

LES MER PÅ
www.grontpunkt.no

SIM

Tenk miljø – brems forbruket!

Sunnhordland
Interkommunale
Miljøverk IKS

Svartasmoget,
N-5419 Fitjar

Telefon: 53 45 78 50
Telefaks: 53 45 78 60
E-post: sim@sim.as

www.sim.as

rg

Revisorgruppen

rg.no

**Den komplette
SOMMARPAKKE**

Med disse herlige naturlege produkta for hud og kropp er du rusta for det meste – anten du skal steike i sola, ta turen til fjells eller duppe tærne i havet, heime eller ute i verda.

Solkrem

Panterbalsam

Kamillebalsam

Vossabie

PANTERBALSAM

KAMILLEBALSAM

SOLKREM

20

Viktig artsjakt

Artsklubben i Bergen er i gang med å lære kunsten å kartlegge arter. Gruppen kan bidra til å bevare naturen.

Tekst og foto: Jeanette Tennebekk

Vi ser gang på gang at natur bygges ned fordi det er for lite kunnskap om naturverdiene. Utbygger får ofte ikke områdene kartlagt godt nok, eller de blir undersøkt på tidspunkter hvor det ikke er så lett å finne det man leter etter. Utbygger har sine ønsker, og er ikke motivert til å finne noe heller. Resultatet er at natur blir bygd ned.

Frivillig innsats

Her kan frivillig innsats spille en betydelig rolle. Jo flere arter som blir kartlagt, jo bedre bilde får vi

av naturverdiene.

Det har tidligere vært flere artsclubber i Bergen tilknyttet studiemiljøet til Universitetet, men det har dessverre vært lite aktivitet i de senere årene. Vi vil være med på å gjenopprette dette miljøet.

Artsklubbene har tradisjonelt sett tatt for seg en eller få artsgrupper. I første omgang vil det være hensiktsmessig å starte bredt, slik at vi når ut til folk som ønsker å lære seg mer om artene. På sikt kan det oppstå flere smalere grupper etter initiativ fra engasjerte deltakere.

Vi vil arrangere jevnlig møter i vårt lokale i Tverrgaten 4, og dra på ekskursjoner for å lære om artene i sitt miljø. Vi vil invitere med oss eksperter, og jobbe for å registrere artene vi finner.

Artsklubben startet opp

27. mars startet vi opp Artsklubben Bergen med hele 19 deltakere, og vi hadde en spennende tur til gammel furuskog på Digernes på Stord 10. mai. Per Fadnes har kartlagt mye av skogene i Sunnhordaland og gav oss en guidet tur for å se på

kjennetegnsartene som finnes i regnskogen på Vestlandet. Vi fikk tatt et nærmere blick på ni ulike kjennetegnende og mengdearter for kystregnskogen. Dermed har flere mulighet til å kunne identifisere områder med regnskog, og få artene registrert inn i Artsobservasjoner.

10. juni ble vi med på Sabima sitt konsept «Artsjakten» for første gang. Vi har gått sammen med Norsk Zoologisk Forening, Norsk Botanisk Forening og La

Humla Suse om å gå på artsjakt i naturen rundt Arboretet og Universitetshagene på Milde. Vi gleder oss til fortsettelsen utover høsten.

Konseptet sprer seg

Vi har hørt rykter om at Sogn og Fjordane også setter i gang med Artsklubben i Sunnfjord i

forbindelse med sitt prosjekt Skogglede.

Artsklubben passer både for nybegynnere og proffe, og kan kartlegge ulike typer natur – ikke bare skog. Vi håper at flere blir med og starter opp artsclubber der de bor.

Temperert regnskog

Norge et globalt ansvar for å ta vare på de sjeldne regnskogartene. Lær mer:

Foto: Naturvernforbundet Hordaland

Honoria Bjerknes Hamre

Honoria var en ildsjel. Hennes engasjement var grenseløst, for alt hun trodde på, og som hun mente var viktig. Hun elsket å være i naturen, og på fjellet spesielt. Honoria var uvanlig allsidig og engasjert i mange temaer innen natur- og miljøvern, fra oljepolitikk til atomkraft. Men hun brant nok spesielt for vår elvenatur, og engasjerte seg sterkt i kampene for å bevare bl.a. Gaularvassdraget, Alta-Kautokeinoelven og Øystesevassdraget. Honorias engasjement og kunnskaper gjorde at hun ble valgt til nasjonal leder i Norges

Naturvernforbund i 1983, og var dette i fire år. Som takk for sin store innsats, ble Honoria i 2013 utnevnt til æresmedlem.

Men den aldrende Honoria la seg ikke ned på sine laurbær. Hun deltok i Hardangeraksjonen, stilte opp på bossrydding, møter og demonstrasjoner. Som en selvfølge åpnet hun sitt hjem for fylkeslagets sommerfester. I 2018 ville Erna Solbergs regjering kutte støtten til genbank for villaksen i Hardanger. Honoria gikk hardt ut i media, og forslaget ble trukket. Genbanken fortsatte!

Da hun var 89 år gammel, dro Honoria til Vevring i Sunnfjord

for å protestere mot dumping av gruveavfall i Førdefjorden. Dette førte til oppslag i media, men da BT skrev at hun var 90, tok hun kontakt og protesterte. Hun var ikke 90, bare 89. Rett skal være rett! Og kanskje kan de ordene si noe om hennes livslange innsats, som ligger under alt hennes engasjement, også på andre felt enn natur- og miljøvern: Urett er ikke rett. Rettferdighet må finne sted. Rett skal være rett. Vi lyser fred over hennes minne.

Skrevet av Gabriel Fliflet

Bærekraftig beredskap med sjømat i fjæren

Knekkebrødpakken og havregrynsposen går på et tidspunkt tomme. Kunnskapen om hva som kan sankes fra naturen, forblir.

Tekst og foto: Ingvild Sundal Joys

Å spise ting du har sanket selv, lavt i næringskjeden, gir en fantastisk følelse, også smaker det veldig, veldig godt. Bli med oss ut i fjæren for å lære mer om hva som kan spises!

Kokt strandsnegl – fjærens fast food

1. Kok opp sjøvann i en liten kjele på stormkjøkken eller bål. Tilsett sneglehusene og en liten kvist med tang for show og krydder.
2. Se hva som skjer med den brune tungen!
3. Hell ut etter 1 min.
4. Pirk ut sneglene. Mmm, deilig smak av sjø!

Hva kan vi spise, og hvor kan vi sanke det?

Det aller meste i fjæren kan spises, men det er få arter som går inn i gjennomsnittsnordmannens kosthold. Ingen arter i fjæren er giftige i seg selv, men skjell kan ta til seg gift. Man skal alltid sjekke skjellvarselet før man spiser skjell man har sanket for å unngå å bli syk av algegift eller bakterier. Sjekk varselet for ditt område på mattilsynet.no, blåskjellvarselet er førende for flere andre skjelltyper og strandkrabbe. Kanskje må du la være å spise skjellene denne gangen, men det kommer flere muligheter!

Bli inspirert!

Se serien «På tur med Deigen» om selvhøstet mat fra havet:

Både strandsnegl og albuesnegl er snegler, og de filtrere ikke vann slik som skjell gjør. Derfor trenger du ikke å sjekke skjellvarselet før du spiser dem.

Det er viktig å sanke på ville, friske steder. I Hordaland har vi mye eksponert kyst. God vannutskiftning og avstand fra kloakkutslipp og industri er derfor viktig. Det finnes gamle synder begravd mange steder. Unngå å sanke i områder med gamle bossdeponier som for eksempel i Kollevågen på Askøy. Bli kjent med området du vurderer å sanke i før du setter til livs sjøens gourmetmåltid.

Sanking i fjæren gjør seg best når det er nettopp det; fjære. Med mindre du hopper uti med snorkel eller fridykkerdrakten. Ser du mye tang som ikke ligger under vann, så er det nok fjære. Du kan enkelt sjekke tidevannstabellen på kartverket.no.

Tang og tare

Alger, eller tang og tare, som de store algene i fjæren kalles på folkemunne, er en ypperlig kilde til smaken som kalles umami. Sank de eksemplarene som sitter fast, ikke de som har skylt i land. Det

SANKING OG SPISING. Vi har blitt en del av et nettverk som formidler sjømat i fjæren. Takket være støtte til prosjektet vårt «Naturglede Hordaland» kommer vi til å invitere til flere åpne (og gratis!) turer hvor store og små lærer om fruktene fra havet.

du har sanket skyller du i saltvann før bruk. De fleste artene er best å sanke fra mars til mai, men det er mulig å finne fine eksemplarer ved andre tider på året også. Remtang, butare, søl, grisetangdokke, og havsalat er noen av artene som er gode å spise. Eller hva med syltet blæretang?

Tang og tare, og spesielt tarene, og de brune tangene inneholder mye jod. Derfor skal man ikke spise for mye. Norges sopp- og nyttevekstforbund oppgir at tang og tare skal brukes som næringstilskudd og smaksforsterker, ikke som erstatning for hovedingredienser i kostholdet. Gravide, ammende, små barn, og de med sykdom i

skjoldbruskkjertelen bør være ekstra forsiktige. Les mer om tang og tare i kostholdet på Mattilsynet sine nettsider. Arten fingertare spises ikke, da den inneholder for store mengder uorganisk arsen.

Skjell skjell skjell

Blåskjell, kamskjell, hjerteskjell og østers er blant folks favoritter når det kommer til skjell, og både blåskjell, hjerteskjell og østers kan du finne uten å måtte ta på deg badedrakten. Hva med dampede hjerteskjell i en pasta vongole?

Strandsnegl og annet rart

Strandkrabbe utgjør en fantastisk base for suppe. Barnas strandkrabbefangst kan bli middag om du koker suppe på

dem. Krabbene avlives med kniv før de går hele i gryten. Del dem i to over skallet midt mellom øynene.

Albueskjell, eller albuesnegl som det egentlig er, kan spises både rå og tilberedt over varme, men de blir fort seige av for mye varme. Om du får dem løs fra berget først da! Prøv med en kniv eller en stein. Albuesnegl er for de viderekommende som ikke kan få nok av sjøens smaker. Hele dyret kan spises, eller man kan ta bort mage/gonade og kun spise muskelen. Tanken på albuesnegl-ceviche gir meg vann i munnen. Oppskriften finner du hos Havforskningsinstituttet. Søk på «Havforskningsinstituttet julemat» så dukker det opp en artikkel med gode oppskrifter.

Strandsnegl, eller fjærens fast food nr. 1 som havforsker Arne Duinker har døpt dem, er spesielt fine på sensommeren etter de har beitet på alger gjennom hele sommeren.

Bærekraftig sanking

Ta ikke med deg mer enn det du skal spise og trenger. La resten være. Sanker du tang og tare er det best å bruke saks. Da kan du klippe slik at 1/3 av planten får stå igjen og vokse videre. Ikke røsk dem opp med «roten».

Sanker du på et friluftsområde eller annet sted der mange mennesker ferdes, bør du være ekstra oppmerksom på at du ikke sanker for mye. Dette gjelder spesielt for dyrene. Vi vil ikke ta ut hele strandkrabbestanden på den lokale badestranden!

God tur i fjæren!

Vi står sammen i kampen for naturen!

**Kutt utslipp. Vern naturen.
Stopp Hordfast.
Stem SV.**

Marthe Hammer,
1. kandidat i Hordaland

MILJØVENNLIG AVFALLSLØSNING FOR BEDRIFTER

I samarbeid med Retura hjelper
BIR Bedrift din virksomhet med
å sikre sin miljøinnsats.

Vi tilbyr:

- Ryddecontainer for privatpersoner
- Beholdere, containere m.m for bedrifter
- Påkobling på bosnettet i Bergen sentrum for bedrifter
- Nedgravde avfallsløsninger
- Rådgivning og skreddersydd løsning tilpasset din virksomhets behov

Ta kontakt for rådgivning,
avfallsløsninger og containerutleie:
55 27 70 50. www.birbedrift.no

Det er mulig

...å stanse naturtapet
og å ta Norge trygt
ut av oljealderen

Frøya Skjold Sjørsæther
førstekandidat i Hordaland

Arild Hermstad
partileder

Der hvor de andre partiene svikter, vil vi aldri
forhandle bort klima og natur.

Din stemme kan vippe MDG over sperregrensen,
hindre makt til FrP og gi historiske gjennomslag
for grønn politikk.

SUF Stavanger Urban Folkeshøgskole

Visuell kunst & street art

Søm, slow fashion & redesign

Programmering og utvikling

Foran og bak kamera

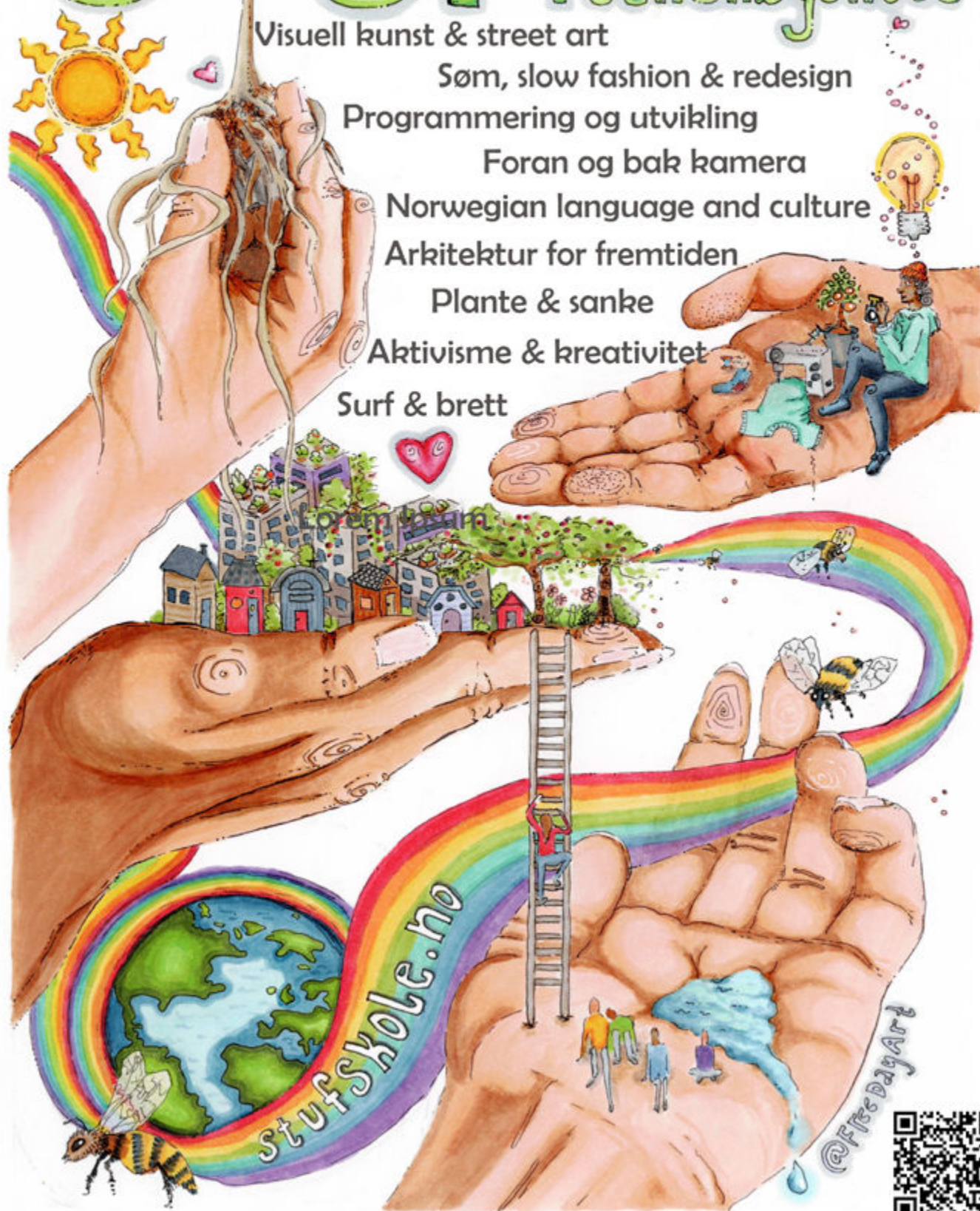
Norwegian language and culture

Arkitektur for fremtiden

Plante & sanke

Aktivisme & kreativitet

Surf & brett

Baksiden

Alltid oppdatert kalender på
naturvernforbundet.no/hordaland

Studentenes ryddeaksjon

17. august kl. 13,
Studentsenteret i Bergen

Rydd sammen med andre som ønsker å etterlate byen så fin som mulig etter en festlig uke. De 10 første som møter opp får et gavekort på Godt Brød!

Politisk debatt: energi og natur

25. august kl. 18–21, Amfiet på Knarvik vgs.

Hvor står stortingskandidatene i Hordaland i saker som handler om energi og natur? Temaer: kraftbehov, den tredje forsyningslinjen, vindkraft, alternativer og prioritering.

Valgarrangement

26. august, Det Akademiske Kvarter, Bergen

For studenter og unge velgere.

Rydding av hemlokk i

Langeskogen

27. august, 1. og 3. september kl 18, Langegården

To timers arbeid i skogen, og sosial samvær og bevertning i Gruen på Langegården.

Valgdebatt

28. august, kl. 18–20, Bergen Off. Bibliotek

Politikere debatterer miljøspørsmål.

På tide å STÅ OPP!

30. august kl. 10–13, Torgallmenningen

Nasjonal markering for å vise at vi er mange som krever handling for å stanse klima- og naturkrisen. Aktiviteter kl. 10–14, appeller kl. 12–13.

Sy- og reparasjonskveld

23. september og 21. oktober kl. 18–20, Bredsgården 1E, Bergen

Ta med deg klær og tekstiler som trenger en fiks, så får du hjelp og veiledning til hvordan du kan reparere selv.

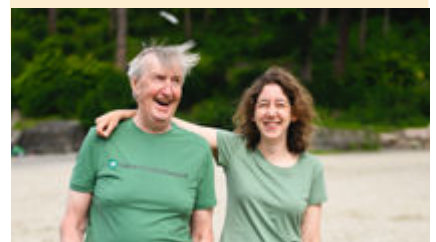
Juleverksted

25. november kl. 18–20, Bredsgården 1E, Bergen

Sammen med Bergen Husflidslag inviterer vi til en koselig kveld i gjenbruksuken. Gratis for medlemmer av Naturvernforbundet og Bergen Husflidslag, 100kr for alle andre.

Gi en gave til naturen!

Vippsnummer: #20910

Verv en venn!

Det er lett å melde seg inn. Send SMS med NATUR til 2002, eller fyll ut skjemaet på naturvernforbundet.no/medlem